

BENDROVĖS KOMERCINĖS PASLAPTIES OBJEKTAS

Doktorantas Algirdas Matkevičius

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas: (8-5)2650 999
Elektroninis paštas: algirdas@investorsforum.lt

Pateikta 2006m. spalio 2d.

Pagrindinės sąvokos: bendrovės komercinė paslaptis, vieša bendrovės informacija

Santrauka

Bendrovės konfidencialios informacijos apsaugą užtikrina įstatymai:

Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas nustato pareigą bendrovės vadovui, valdybos, stebėtojų tarybos nariams saugoti bendrovės komercines paslaptis, kurias šie asmenys sužinojo eidami pareigas.

Civilinis kodeksas įpareigoja šalis neatskleisti arba nenaudoti savo tikslais konfidencialios informacijos, gautos iš kitos šalies derybų metu.

Vienas iš šiurkščių darbo pareigų pažeidimo atvejų, numatytų Lietuvos Respublikos darbo kodekse yra komercinių ar technologinių paslapčių atskleidimas arba jų pranešimas konkuruojančiai įmonei.

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad įmonės konfidencialią informaciją kuo puikiau saugo įstatymas. Tačiau remiantis vien minėtais įstatymų straipsniais susiduriama su praktine įrodinėjimo problema – ar buvo nusižengta aukščiau minėtoms įstatymų nuostatoms? Tokiu būdu tenka atsakyti į klausimą, kokio turinio informacija sudaro bendrovės konfidencialią paslaptį arba kas yra bendrovės komercinės paslapties objektas. Nusistovėjusi tam tikrų žinių ar informacijos „neatskleidimo praktika“ nebus tinkamas įrodymas, kad pažeista konfidencialumo pareiga. Remiantis vien galiojančiais įstatymais, saugančiais bendrovės konfidencialią informaciją, nėra paprasta identifikuoti teisės pažeidimą, pašalinti jo pasekmes.

Siekiant užtikrinti informacijos konfidencialumą bendrovėje reikalinga atitinkama sistema, kuria remiantis, kryptingai ir pagrįstai saugoma bendrovės konfidenciali informacija. Paprastai, bendrovėse sudaromas informacijos, kuri laikoma bendrovės komercine paslaptimi, sąrašas. Atsižvelgiant į teisės normų keliamus reikalavimus, į tokį sąrašą galėtų pakliūti bendrovės rinkodaros strategija, receptūros, technologijos, darbo organizavimas, žinios apie partnerius, sutartys ir kita bendrovės informacija. Įvertinus, konfidencialios informacijos pripažinimui ir jos apsaugai teisės normų keliamus kriterijus, sąraše gali būti įtraukta plataus turinio ir apimties bendrovės informacija, atitinkanti LR civilinio kodekso, LR akcinių bendrovių įstatymo, LR darbo kodekso ir kitų teisės aktų reikalavimus. Draudžiama pripažinti komercine paslaptimi informaciją, kurią įstatymai pripažįsta vieša bendrovės informacija.

Įvadas

Komercinė paslaptis, tinkamas jos suvokimas bei apsauga – aktualus civilinės (komercinės) teisės reguliavimo dalykas. Spartėja techninis progresas, didėja ūkio subjektų konkurencija, vystosi tarptautinio pobūdžio bendrovių tarpusavio ekonominio bei teisinio pobūdžio santykiai – tai keletas priežasčių, dėl ko svarbu tinkamai suvokti komercinės paslapties sąvoką. Ne naujiena, kad vertinga ir viešai neprieinama informacija, jau kurį laiką laikoma bendrovių nematerialiuoju turtu.

Darbo tikslas – atskleisti bendrovės komercinės paslapties objektą. Tai reiškia, atsakyti į klausimą, kokio turinio informacija, remiantis teisės normų keliamais reikalavimais, galėtų būti ginama ir saugoma kaip komercinė bendrovės paslaptis? Tikslu realizavimui keliami du uždaviniai. Pirma, išanalizuoti ir įvertinti formaliosios teisės keliamus kriterijus ir reikalavimus bendrovės konfidencialios informacijos apsaugai. Ir, antra, realiai ir praktiškai įvardinti ir susisteminti informaciją, kuri galėtų būti svarbi bendrovei ir kuri galėtų būti saugoma kaip komercinė bendrovės paslaptis.

Nagrinėjama tema nėra nagrinėjama ar plačiai diskutuojama teisės mokslo specialistų. Pastarąja tema, išskirti galima būtų tik keletą periodinėje spaudoje pasirodžiusių straipsnių, kurių autoriai – teisės praktikai – pataria komercinių bendrovės paslapčių apsaugos klausimais.¹ Tad, darytina prielaida, jog pastarasis darbas yra vienas pirmųjų bandymų moksliniu lygiu paanalizuoti svarbią bendrovės informaciją, kuri galėtų būti ginama kaip komercinė bendrovės paslaptis.

¹ Mindaugas Šimkūnas. Komercinės paslaptys – konkurencinio pranašumo priemonė. Verslo žinios // 2004. Nr. 125.

Pagrindinis komercinės paslapties turinio ir teisinių santykių reguliavimo šaltinis Lietuvoje – civilinio kodekso 1.116 straipsnis. Kodeksas apibrėžia, kas yra laikytina komercinės paslapties objektu ir pateikia kriterijus, keliamus informacijai, kad ši būtų traktuojama ir saugoma kaip bendrovės komercinė paslaptis. Civilinio kodekso 1.116 straipsnio dispozicija nusako komercinę paslaptį sudarančios informacijos požymius. Keliami du reikalavimai:

- informacija turi turėti tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys (*informacijos vertingumo, reikšmingumo ir naudingumo bendrovei kriterijus, siejamas su viešu jos neatskleidimu (slaptumu)*); ir,
- informacija neturi būti viešai prieinama dėl informacijos savininko (patikėtinio) pastangų išsaugoti jos slaptumą (*informacijos formalizavimo, jos identifikavimo ir apsaugos nustatymo kriterijus*).

Taigi, tai formaliosios norminiai požymiai, kuriais įstatymų leidėjas apibrėžia informaciją, kuriai taikoma apsauga, ir kuri galėtų būti pripažįstama ar galėtų pretenduoti bendrovės komercine paslaptimi. Iš to seka, kad informacija, kurią bendrovė laiko komercine (gamybine) paslaptimi turi būti *slapta, labai svarbi, ir identifikuojama tinkamu būdu*.

Teisinių praktikoje, neretai klausama, kas realiai galėtų būti bendrovės komercinė paslaptis? Koks bendrovės komercinės paslapties turinys? Ar gali bendrovės valdymo organai vienokio ar kitokio turinio ir pobūdžio informaciją pripažinti bendrovės komercine paslaptimi?

Atsakant į pastaruosius klausimus, reiktų apibrėžti keletą dalykų.

Pirma. Sąvoka „bendrovė“ – naudojama ūkio subjektų, kurių registravimo teisinė forma - uždaroji akcinė bendrovė (toliau - UAB) arba akcinė bendrovė (toliau - AB) – veiklai pažymėti. Tokios teisinės formos ūkio subjektų yra daug, jų veikla – įvairi.¹ Pavyzdžiui, tai galėtų būti bendrovės teikiančios bankininkystės, telekomunikacijų paslaugas, bendrovės prekiaujančios naftos ar chemijos produktais, konsultuojančios asmenis mokesčių, teisiniais klausimais ar užsiimančios kita, įstatymų nedraudžiama veikla. Veiklos rūšių ypatingai daug.

Antai ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius įvardija per tūkstantį skirtingų veiklos rūšių.²

¹ Pagal Statistikos departamento prie LRV duomenis, įregistruotų ir veikiančių ūkio subjektų skaičius pagal ūkio subjektų rūšis, 2005m. pradžioje sudaro – uždarnosios akcinės bendrovės forma registruoti – 46 888 ūkio subjektai (iš jų veikiančių 24 833 arba 52 procentai), - akcinės bendrovės forma – 1 152 ūkio subjektai (iš jų veikiančių 578 arba 62 procentai) (<http://www.std.lt/web/main.php?parent=997>)

² Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (EVRK) - nacionalinė versija, parengta pagal Europos Sąjungos NACE 1 red. klasifikatorių. 1995 m. gegužės 17 d. LR vyriausybės nutarimu Nr.696 EVRK buvo pritarta kaip valstybiniam. Jis skirtas duomenų, susijusių su veiklos vienetais, skirstymui į kategorijas pagal veiklos rūšis. Juo remiantis rengiami statistiniai duomenys apie produkciją, įvairių rūšių gamybos išlaidas (darbo, žaliavų, energijos ir kt.), kapitalo formavimą ir finansines operacijas statistinių vienetų veikloje. Europos Bendrijų komisija 2001m. gruodžio 19d. priėmė reglamentą (EB) Nr. 29/2002, iš dalies keičiantį Tarybos reglamentą

Tokiu atveju, sunku prognozuoti, kurio ūkio sektoriaus ar kurios pramonės (ūkio) šakos veikla užsiimančių bendrovių poreikis saugoti komercines paslaptis yra didžiausias? Darytina loginė prielaida, kuria remiantis visų ekonominės veiklos sektorių konfidencialios informacijos apsauga - vienodai reikšminga. Tai būtų racionalu, nes poreikis saugoti komercines paslaptis, jei to kryptingai siekiama, yra vienodai svarbus tiek aukštašias technologijas kuriančioms bendrovėms, tiek bankininkystės paslaugas teikiančioms, naftos ar chemijos pramonėje veikiančioms ir kita, teisėta veikla užsiimančioms bendrovėms.

Antra. Požymiai nurodyti civilinio kodekso 1.116 straipsnyje yra suformuluoti taip, kad į komercinės paslapties sąvoka patektų platus spektras bendrovės interesų. Išties, taip ir yra, - formalieji teisės kriterijai praktiškai neriboja informacijos pobūdžio ar informacijos turinio, kuri galėtų būti laikoma konfidencialia bendrovės informacija. Jei kompetentingi bendrovės valdymo organai mano turį vertingą bendrovės veiklai informaciją, tokiai informacijai jie nesunkiai gali pritaikyti komercinės paslapties statusą ir taikyti visus tam reikalingus apsaugos mechanizmus. Žinoma, yra ir tam tikrų apribojimų, kuriais draudžiama pripažinti komercine bendrovės paslaptimi informaciją, kuri įstatymu nustatyta kaip vieša bendrovės informacija.

Bendrovės komercinės paslapties objektas

Kaip minėta, civilinio kodekso 1.116 straipsnio formuluotė - lanksti. Komercinės paslapties turinys, komercinių paslapčių bendrovėje apimtys, tiesiogiai priklauso nuo bendrovės valdymo organų sprendimų ir poreikio apsaugoti konkrečią informaciją nuo trečiųjų asmenų ir tokiu būdu įgyti konkurencinį pranašumą prieš kitus verslo subjektus.¹ Civilinio kodekso 1.116 straipsnis sako – informacija laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, jeigu ji turi tikrą ar potencialią komercinę (gamybinę) vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama dėl šios informacijos savininko ar kito asmens, kuriam savininkas yra patikėjęs, protingų pastangų išsaugoti jos slaptumą. Panagrinėkime konfidencialios informacijos turiniui keliamus reikalavimus.

- *Informacijos vertingumo, reikšmingumo ir naudingumo bendrovei kriterijus, siejamas su viešu jos neatskleidimu.*

(EEB) Nr. 3037/90 dėl statistinio Europos Bendrijos ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus. Vadovaujantis minėto reglamento nuostatomis Statistikos departamentas parengė atnaujintą EVRK 1.1 redakciją, kurią 2002 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 252 (Žin., 2002, Nr. 126 – 5744) patvirtino Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos generalinis direktorius.

¹ LR akcinių bendrovių įstatymo 34 str. 3d. nustato, kad valdyba nustato informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi.

Informacija pripažįstama komercine paslaptimi jei ji turi realią² ar potencialią naudą bendrovei. Vertinamasis kriterijus – informacijos vertė - gali būti suprantama ir traktuojama nevienareikšmiškai. Reali informacijos vertė yra nesunkiai įrodoma. Antai bendrovė, pritaikiusi tam tikrą technologiją, kuri nustatyta bei įforminta kaip bendrovės komercinė paslaptis, pasiekia gerų rezultatų produkto pardavimų srityje. Skirtumas tarp ankstesnių bendrovės pajamų ir pajamų pritaikius “naujasias” technologijas pasireiškia realia (tikrą) nauda bendrovei. Šiuo atveju vertė pasireiškia nauda bendrovei, tai nesunkiai galima paversti pinigine išraiška ir apskaičiuoti. Priešinga situacija, kuomet kalbame apie potencialią informacijos vertę bendrovei. Potenciali informacijos vertė yra bendrovės saugoma informacija, kurios panaudojimas ir apsauga nuo trečiųjų asmenų gali turėti tikrą vertę ateityje. Tai reiškia, kad potenciali informacijos vertė bendrovei, konkrečiu momentu negali būti pamatuota ar išreikšta konkrečiu dydžiu, tačiau prognozuojama, kad ateityje informacija taps vertinga. Suprantama, potenciali informacijos vertė privalo būti motyvuota ir pagrįsta, priešingu atveju net ir bereikšmė ar mažareikšmė bendrovės informacija galėtų būti pripažįstama slapta ir saugoma. Tokia situacija galėtų neigiamai atsiliepti tiek pačiai bendrovei, tiek bendrovės darbuotojams. Atsakomybė už komercinės paslapties pažeidimą būtų taikytina bendrovės darbuotojų atžvilgiu net ir už mažareikšmių dalykų paviešinimą, kas neišvengiama bendrovės santykiuose su klientais, partneriais ar trečiaisiais asmenimis. Be to, vargu ar racionaliai mąstantis bendrovės darbuotojas sutiktų prisiimti teisinę atsakomybę ir saugoti mažareikšmę bendrovės informaciją.

- *Informacijos formalizavimo, jos identifikavimo ir apsaugos nustatymo kriterijus.*

Remiantis pirmuoju kriterijumi, galima teigti, kad bendrovė, t.y. atitinkamas valdymo organas, remdamasis įstatymuose numatytais reikalavimais, pats nusprendžia, kokią informaciją laikyti komercine (gamybine) paslaptimi. Informacija, kaip komercinė paslaptis, turi būti konkrečiai apibrėžiama (formalizuojama). Tam sudaromas komercinę paslaptį sudarančių žinių (informacijos) sąrašas, nustatomi asmenys, kuriems atliekant pareigas gali būti suteikiama teisė susipažinti su komercinę paslaptį sudarančiomis žiniomis. Taip pat parengiama tokių asmenų supažindinimo su komercinę paslaptį sudarančiomis žiniomis ir jų perspėjimo apie šių žinių atskleidimą ar praradimą tvarka ir panašiai. Informacija turi būti užfiksuota taip, kad būtų galima patikrinti, ar ji atitinka slaptumo ir reikšmingumo kriterijus, ir užtikrinti, pavyzdžiui, kad tokios informacijos savininkui be priežasties nebūtų trukdoma panaudoti savo gamybinę ar kitokio pobūdžio technologiją. Tokios informacijos

² LR civilinis kodeksas 1.116 str. 1d. informacijos komercinę vertę skirsto į “tikrą” ir “potencialią”. Tačiau terminas “reali” informacijos vertė, vietoje termino “tikra”, manyčiau, tiksliau atspindi bendrovės gaunamą naudą, pritaikius komercinę paslaptį sudarančią informaciją.

„iforminimas“ arba, kitaip tariant, identifikavimas tinkamu būdu yra ypač akcentuotinas. Praktikoje galimos situacijos, kai de facto vieno ūkio subjekto komercine paslaptimi laikoma informacija pasinaudoja kitas subjektas, tačiau įrodyti, kad informacija buvo neteisėtai pasisavinta ir atskleista, sunkiau dėl tokios informacijos neapibrėžtumo. Todėl tampa sudėtingiau taikyti atsakomybę neteisėtai informaciją atskleidusiems asmenims. Pavyzdžiui, buvęs bendrovės “X” darbuotojas, dirbdamas konkuruojančioje bendrovėje “Y” ir žinodamas bendrovės “X” pastoviam jos klientui teikiamų paslaugų kainą, kuri tik praktiškai buvo viešai neskelbiama informacija (neįtraukta į bendrovės “X” komercinių paslapčių sąrašą), pasiūlo šiam klientui bendrovės “Y” teikiamas paslaugas už daug mažesnę kainą. Nors LR civilinio kodekso 1.5 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad civilinių teisių subjektai privalo veikti pagal protingumo ir sąžiningumo reikalavimus, taikyti teisinę atsakomybę dėl informacijos, kuri de jure nebuvo įtraukta į komercinių paslapčių sąrašą, atskleidimo buvusiam bendrovės “X” darbuotojui būtų sudėtinga. Kaip minėta, akcinių bendrovių įstatymas numato, kad informaciją, kuri laikoma bendrovės komercine (gamybine) paslaptimi (išskyrus Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytą viešą informaciją), nustato bendrovės valdyba, o jai nesant – kitas kompetentingas bendrovės valdymo organas. Pabrėžtina, kad svarbu ne tik tinkamai apibrėžti, kokia informacija yra laikoma komercine - technine, organizacine ir pan. - paslaptimi bendrovėje, t. y. sudaryti komercinių (gamybinių) paslapčių sąrašą, bet ir informuoti, supažindinti su šia informacija bendrovės darbuotojus, kuriems tokia informacija neatsiejama nuo jų darbinių pareigų vykdymo, arba visus darbuotojus. Be to, teisė panaudoti informaciją, kuri laikoma komercine (gamybine) paslaptimi, gali būti įgyjama ir tokių sutarčių kaip franšizės (CK 6 knyga, XXXVII skyrius) arba licencinių susitarimų (Reglamento Nr. 240/96 preambulės 5 punktas) pagrindais.

Komercinė bendrovės informacija

LR civilinis kodeksas vartoja komercinės - gamybinės paslapties sąvoką. Kodeksas akcentuoja gamybinių komercinių paslapčių apsaugą, pabrėždamas gamybos proceso veikloje naudojamos informacijos apsaugą. Realiai, gamybine komercine bendrovės paslaptimi galėtų būti bendrovės gamybos procesų programinis aprūpinimas, bendrovės gamybos pajėgumai, darbo organizavimas ar atsargų (žaliavų) lygis (žr. lentelę – “Bendrovės komercinės paslapties turinys”). Suprantama, gamybinė paslaptis nėra vienintelis bendrovės komercinės informacijos apsaugos interesas. Sąvoka “gamybinė” bendrovės paslaptis yra gerokai siauresnė už “komercinės” bendrovės paslapties sąvoką. Manytina, LR civilinis kodeksas

akcentuoja gamybinio pobūdžio komercinių paslapčių apsaugos poreikį ir paplitimą, bendrovėms saugant joms vertingą informaciją. Įmonių (bendrovių) informacijos apsaugos teisės srityje, per paskutiniuosius keliasdešimt metų, įvyko esminių pokyčių. Tai verčia platinti komercinės paslapties turinio, komercinės paslapties teisės normų pritaikymo ir apsaugos ribas. Globali ekonomika, bendrų ekonominių rinkų formavimas, nuolatiniai bendrovių jungimai ar net skaidymai skatina informacijos, kuri jau nėra tik gamybinės veiklos procesas, apsaugą. Bendrovės planavimo ir valdymo, technikos ir mokslų, technologijos, finansų, rinkos, kainų, partnerių, derybų ir sutarčių formalizuota informacija, taip pat sėkmingai gali būti laikoma komercine bendrovės paslaptimi. Tai tampa bendrovės valdymo organų sprendimų priėmimo ir specialių apsaugos tam priemonių tam taikymo klausimu.

Nustatant, kokia informacija yra realiai ar galėtų būti potencialiai vertinga bendrovėms, būtina konkrečiai žinoti bendrovės veiklos interesus ir jų taikymo sferą. Praverčia bendrovės marketingo (rinkodaros), efektyvaus valdymo bei juridinių asmenų strateginės veiklos žinios. Teisės normų pagrindu, konkreti bendrovės veiklos sritis ar tiksli bendrovės informacija yra formalizuojama ir tampa komercine bendrovės paslaptimi. Bendrovės verslo poreikių ir interesų išmanymas tikrai svarbus. Tai tiesiogiai lemia komercinės paslapties turinį konkrečiu atveju. Tik turint tikslią ir konkrečią informaciją, ją vertinant naudosis bendrovei požiūriu, ir tik formaliai užfiksavus, konkreti informacija galėtų pretenduoti į bendrovės komercinės paslapties apsaugą.

Nežiūrint individualių bendrovės informacijos apsaugos poreikių, tam tikra bendrovės veiklos informacija, manyčiau, galėtų būti sisteminama, apibendrinama ir naudojama kaip svarbios bendrovei informacijos pavyzdys, galimai laikytinas komercine bendrovės paslaptimi. Matyt, neverta ieškoti absoliučiai išsamaus ar baigtinio bendrovės komercinių paslapčių sąrašo – juk kas yra vertinga ar naudinga informacija vienai bendrovei, gali būti visiškai neaktuali kitai. Visais atvejais, sprendimai dėl komercinės paslapties nustatymo, turėtų būti priimami vertinant informacijos apsaugos poreikį, savarankiškai ir kiekvienu atveju atskirai. Požymiai informacijai pripažinti komercine paslaptimi – lankstūs, turinio atžvilgiu – įstatymu nekonkretinami. Tai sudaro prielaidą panagrinėti ir apibendrinti bendrovių informaciją, kuri galėtų būti pripažįstama komercine bendrovės paslaptimi. Paanalizavus realiai ir/ar potencialiai vertingą bendrovėms informaciją, gauname subendrintas informacijos grupes. Orientacinis informacijos sąrašas, kuri galėtų būti traktuojama kaip konfidenciali bendrovės informacija, turi ir praktinę reikšmę ir prasmę. Tai konkretus atsakymas į klausimą – kokia informacija laikytina bendrovės komercinės paslapties objektu.

Matyčiau keletą bendrovės veiklos sferų, kur bendrovės informacija turėtų tikrą ar potencialią komercinę vertę dėl to, kad jos nežino tretieji asmenys ir ji negali būti laisvai prieinama. Tai būtų informacija apie:

1. bendrovės planavimą ir valdymą;
2. bendrovės gamybą;
3. bendrovės veiklos techniką ir mokslą;
4. bendrovės technologijas;
5. bendrovės finansus;
6. bendrovės rinkas;
7. bendrovės partnerius;
8. bendrovės kainas;
9. bendrovės derybas ir sutartis;

Bendrovės planavimo ir valdymo informacija. Pastarajai komercinių paslapčių grupei priskirtini bendrovės planavimo (veiklos prognozės) ir bendrovės valdymo duomenys. Pavyzdys galėtų būti bendrovės veiklos plėtojimo strategija. Bendrovės veiklos plėtojimo strategija – tai įmonės ekonominio ir teisinio vystymosi koncentruota vizija. Dažnas atvejis, kuomet ilgalaikė bendrovės plėtojimo strategija yra vieša. Antai, bendrovės veiklos plėtojimo strategijos, daugeliu atveju viešai skelbiamos oficialiose bendrovių interneto svetainėse [16,17,18,19]. Tačiau konkretūs trumpalaikiai žingsniai, pavyzdžiui - bendrovės reorganizavimas jungimo ar skaidymo būdu, bendrovės valdymo teisės perleidimas tretiesiems asmenims, papildoma bendrovės akcijų emisija ar kiti veiksmai laikomi paslapyje.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: bendrovės plėtojimo strategija; einamieji planiniai-operatyviniai duomenys; bendrovės padalinių reorganizavimo, likvidavimo planai; produktų pardavimo, paslaugų teikimo apimčių planai; rentabilumo planai; bendrovės saugos sistema.

Bendrovės gamybos informacija. Susidomėjimas gamybinėmis technologijomis, įvairaus pobūdžio gamybinėmis inovacijomis ir jų teisine apsauga, nepalyginamai išaugo. Pokyčius iššaukė nuolat ir greitai besivystanti aplinka, dėka atsiradusių naujų gamybos kūrimosi prielaidų. Naujas gamybos technikos panaudojimo lygmuo pagreitina ne tik informacijos naudojimo, apdorojimo, perdavimo procesus, bet ir šių procesų teisinį apibrėžtumą ir apsaugą. Todėl gamybinės paslapties panaudojimo galimybė tampa ne tik informacijos apsaugos vienu iš būdų, tačiau ir svaria konkurencinio pranašumo priemone

gamybos, verslo ir kitose bendrovės veiklos sferose. Konkurencinio pranašumo pavidale gamybinės inovacijos apsauga yra ne kas kita, o naujų produktų, paslaugų rezultatų apsauga, padidinanti gamybos ir paslaugų lygį.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: procesų programinis aprūpinimas; gamybos pajėgumai; darbo organizavimas; atsargų (žaliavų) lygis;

Bendrovės technikos ir mokslo informacija. Technikos ir mokslo informacija, kaip komercinė bendrovės paslaptis, galėtų pasireikšti naujų bendrovės idėjų, know how, naujų gaminių projektų, modelių informacijos apsauga. Antai ruošiamas išradimas ar mokslo, technikos konstrukciniai ir technologiniai sprendimai galėtų būti “įforminti” ir saugomi kaip bendrovės komercinė paslaptis. Tokiu atveju, minėtų teisių apsaugai nebūtų taikomos kitos, intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančios, teisės normos, kaip pavyzdžiui pramoninės nuosavybės objektų apsauga (išradimas, naudingasis modelis, pramoninis dizainas ir kita), autorių teisių objektų apsauga ir kita.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: naujos bendrovės idėjos; know how; naujų gaminių projektai, modeliai, (automobilių modelių apsauga) techniniai projektai; ruošiami išradimai, mokslo, technikos, konstrukciniai ir technologiniai sprendimai; mokslo tiriamojo darbo pobūdis, tikslas, rezultatai;

Bendrovės technologijų informacija. Technologinė bendrovės informacija tai procesų atlikimo būdų ir priemonių visuma. Bendrovės technologijos, kaip komercinė paslaptis, itin plačiai vystoma bankininkystės paslaugas teikiančių bendrovių veikloje. Bankinės saugos technologijų tema – atlikta nemaža tyrimų. Užsienio šalių teisinėje literatūroje nurodoma, kokios bankų informacijos apsaugos technologijos labiausiai paklausios ir yra komercinės paslapties dalykas. Tai - antivirusinės programos, tarptinklinių srautų kodavimo kompleksai, tarptinkliniai ekranai, elektroninio pašto stebėjimo ar archyvavimo sistemos, saugaus interneto serverio, autentifikavimo sistemų ir kito turinio technologinė informacija. Pavyzdžiui, “Bankų ir finansų srities informacijos saugumo” tyrimų pagrindu, konstatuojama, kad apie 65 procentai investicijų į apsaugos technologijas skiriama autentifikavimo sistemoms.¹ Pažymima, kad autentifikavimo sistemų technologiniai sprendimai paprastai saugomi bendrovės komercinės paslapties pavidalu.

Technologijų komercinė apsauga bankininkystėje yra svarbi ir grynųjų pinigų saugojimo bei transportavimo, informacijos saugojimo elektroniniu pavidalu, informacijos perkėlimo į

¹ Pateikiami tyrimo „Bankų ir finansų srities informacijos saugumas“ rezultatai. Tyrimas atliktas „CNews.ru“, 2002 m. balandžio mėnesį. Tyrimo tikslas – sprendimų tiekėjų ir patčių bankų galimybes savarankiškai įvertinti bankinių IT sistemų saugumą.

(<http://www.bs2.lt/default2.asp?DL=R&EditionID=50&TopicID=134>)

mokėjimo kortelių sistemas, saugaus informacijos perkėlimo į internetą ir kitais aspektais. Technologinė bendrovės informacija, tai technologiniai parametrai, duomenys apie naujų technologijų išsigijimą, duomenys apie naujus technologinius procesus, įrangą, technologinių procesų, įrangos modifikavimas bei modernizavimas. Tokia informacija visada bus komercine bendrovės (banko) paslaptimi, kadangi pastarasis intelektinės nuosavybės apsaugos būdas turi neabejotinų pranašumų prieš kitas intelektinės nuosavybės apsaugos formas.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: technologiniai parametrai; duomenys apie naujų technologijų išsigijimą; duomenys apie naujus technologinius procesus, įrangą; technologinių procesų, įrangos modifikavimas bei modernizavimas;

Komercinės bendrovės paslapties panaudojimo galimybės neapsiriboja bendrovės planavimo, valdymo, gamybos ar bendrovės technologinės informacijos apsauga. Vadovaujantis įstatymu numatytais požymiais, komercine bendrovės paslaptimi galėtų būti ir bendrovės finansų, rinkų, veiklos partnerių, kainų politikos, derybų eigos, sutarčių ir kito turinio informacija.

Bendrovės informacija apie finansus.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: biudžetas ir apyvarta; bankinės operacijos; įmonės bankinių sąskaitų likučiai; duomenys apie įplaukas; paskolos ir jų gavimo sąlygos;

Bendrovės rinkų informacija.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: kainų strategija ir taktiniai sprendimai; rinkos tyrimo medžiaga; komercinės politikos tikslai, sprendimai; originalūs paslaugų suteikimo ir paslaugų realizavimo būdai ir metodai; rinkos specialistų analitinė medžiaga ir prognozės; duomenys apie prekių realizavimą naujose rinkose

Bendrovės informacija apie partnerius.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: klientų sąrašas; firmų atstovų, tarpininkų sąrašas; komercinių ir kitų sutarčių (kontraktų) sąlygos; žinios apie vietas ir/ar užsienio partnerių patikimumą;

Bendrovės informacija apie kainas.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: rinkos kainos; gamybos išlaidų kalkuliacijos; duomenys apie kainų ir nuolaidų lygį;

Bendrovės informacija apie derybas ir sutartis.

Grupei priskirtiną bendrovės informaciją sudarytų: derybų rengimo tvarka ir terminai; konfidencialių sutarčių sudarymas; sutarčių ir susitarimų sąlygos;

Visa aukščiau minėta bendrovės informacija – orientacinis bendrovės komercinio turinio informacijos sąrašas. Tokio turinio informacija, pripažinus ją kaip vertingą bendrovei informaciją turinčią realią ar potencialią naudą ir tinkamai “įforminus”, galėtų pretenduoti į bendrovės komercinę paslaptį ir tokios informacijos teisinę apsaugą.

Verta atminti, kad informacija, kuriai taikomi LR civilinio kodekso 1.116 straipsnio kriterijai, gali būti laikoma komercine (gamybine) paslaptimi tik tuo atveju, kai teisių jos apsaugai nėra taikomos kitos intelektinės nuosavybės apsaugą reglamentuojančios teisės normos. Pavyzdžiui, bendrovės komercinės paslapties objektu nelaikoma informacija, kuri yra pramoninės nuosavybės objektu (išradimu, naudinguoju modeliu, pramoniniu dizainu ir kita), autorių teisių objektu. Tai patvirtina ir Reglamento Nr. 240/96, taikomo tiek „gryniems“ patentų licenciniams susitarimams, „gryniems“ gamybinės patirties (paslapties) licenciniams susitarimams, tiek ir „mišriems“ susitarimams dėl patentų ir gamybinės paslapties, siekiant skatinti techninių žinių sklaidimą Bendrijoje ir techniškai tobulesnių gaminių gamybą, nuostatos, kuriomis remiantis nepatentuota techninė informacija, t. y. komercine paslaptimi, gali būti gamybos procesai, receptai, formulės, brėžiniai ir pan. (Reglamento Nr. 240/96 preambulės 4 punktas).

Komercinė paslaptis ir ūkio subjektų konkurencija

Komercinė paslaptis, kaip konkreti ūkio subjektui (bendrovei) priklausanti, jam vertinga ir jo saugoma informacija, neatsiejama nuo jo ir kitų ūkio subjektų konkurencijos rinkoje. Europos Sąjungos teisės aktuose terminas „komercinė paslaptis“ taip pat daugiausia suprantamas ir vartojamas reguliuojant konkurencijos bendrojoje rinkoje teisinius aspektus (Reglamento Nr. 240/96 nuostatos), sprendžiant su konkurencijos ribojimu susijusius ginčus tarp ūkio subjektų.

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas taipogi apibrėžia komercinės (gamybinės) paslapties sąvoką. Gamybinė komercinės paslaptis, tai informacija, kuri bendrovės valdymo organų pripažinta paslaptimi, suprantama kaip pranašumo prieš konkurentus priemonė ir dėl kurios apsaugos imtasi priemonių. Konkurencijos įstatymo 16 straipsnio 1d. 3 punkte nurodoma, kad nesąžiningos konkurencijos veiksmais bus laikomas informacijos, kuri yra kito ūkio subjekto komercinė paslaptis, naudojimas, perdavimas, skelbimas be šio subjekto sutikimo, taip pat tokios informacijos gavimas iš asmenų, neturinčių teisės šios informacijos perduoti, turint tikslą konkuruoti, siekiant naudoti sau arba padarant žalą šiam ūkio subjektui. Įstatymo 17 straipsnis numato galimybę ūkio subjektui, kurio teisėti interesai pažeidžiami

nesąžiningos konkurencijos veiksmais, kreiptis į teismą arba tam tikrais atvejais – į konkurencijos tarybą, taip pat galinčią taikyti įstatyme numatytas sankcijas¹. Pažymėtina, kad Lietuvoje nėra susiformavusios teisminės praktikos, kuria remiantis būtų galima nurodyti pagrindinius klausimus, išskylančius sprendžiant ginčus dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų. Manytina, kad šiose bylose iš esmės turėtų būti vertinama, ar tam tikra informacija laikytina komercine (gamybine) paslaptimi, atsižvelgiant į jai keliamus kriterijus, ypač į tinkamo identifikavimo („įforminimo“) kriterijų.

LR konkurencijos įstatymo 3 str. 19 dalyje apibrėžiama informacijos, kaip „komercinės paslapties“, sąvoka taip pat siejama su anksčiau straipsnyje nurodytais kriterijais, išskiriant informaciją, kuri pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti laikoma komercine paslaptimi. Pavyzdžiui, LR produktų saugos įstatymo 15 straipsnyje numatyta, kad tokie produkto duomenys, kaip produkto pavadinimas, potencialiai pavojingos produkto sudedamosios dalys ir pan. negali būti komercine paslaptimi.

Vieša bendrovės informacija

Praktikoje egzistuoja įvairaus pobūdžio ir turinio bendrovės informacija, kuri bendrovės valdymo organų sprendimu pripažinta bendrovės komercine paslaptimi. Tačiau tam tikra informacija apie bendrovę įstatymais pripažįstama vieša ir ji negali būti laikoma komercine paslaptimi ar kitais būdais „teisiškai“ maskuojama. Pavyzdžiui, LR civilinio kodekso 2.62 straipsnio 3d. įtvirtintas „atskleidimo principas“ nustatantis, kad juridiniai asmenys privalo Juridinių asmenų registre nurodyti apie save ir savo veiklą visus įstatymų reikalaujamus duomenis. Be to, LR civilinio kodekso 2.71 str. 1 dalis nustato, kad Juridinių asmenų registro duomenys, registre kaupiami dokumentai ir bet kokia kita registruui pateikta informacija yra vieša. Vadinasi, bendrovių steigimo dokumentai (įstatatai, steigimo sandoris ar įstatymų numatytais atvejais bendrieji nuostatai), duomenys apie valdymo organus ir steigėjus negali būti įslaptinti. Kitas pavyzdys – LR akcinių bendrovių įstatyme (2004-01-01d.

¹ LR konkurencijos įstatymo 17 str. nustato, kad ūkio subjektas, kurio teisėti interesai pažeidžiami nesąžiningos konkurencijos veiksmais, turi teisę kreiptis į teismą su ieškiniu dėl:

- 1) Neteisėtų veiksmų nutraukimo;
 - 2) Padarytos žalos atlyginimo;
 - 3) Įpareigojimo paskelbti vieną ar kelis konkretaus turinio ir formos pareiškimus, paneigiančius anksčiau pateiktą neteisingą informaciją arba pateikiančius paaiškinimus dėl ūkio subjekto ar jų gaminamų prekių tapatybės;
 - 4) Prekių, jų pakuotės ar kitų priemonių, tiesiogiai susijusių su nesąžiningos konkurencijos vykdymu, konfiskavimo ar sunaikinimo, jeigu kitaip negalima pašalinti pažeidimų.
- Konkurencijos taryba už pažeidimus gali taikyti įstatymų nustatytas sankcijas.

įsigaliojusi redakcija) numatyta pareiga bendrovėms pateikinti Juridinių asmenų registrui finansinę atskaitomybę. LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo 4 str. 1d. įpareigoja sudaryti finansinę atskaitomybę taip, kad tikrai ir teisingai parodytų įmonės turta, nuosava kapitalą, įsipareigojimus, pajamas ir sąnaudas. Todėl įmonės balansas, pelno (nuostolio) ataskaita, pinigų srautų ataskaita, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita, taip pat negali būti komercinės paslapties objektu. (Pagal LR finansinės atskaitomybės įstatymo 21 str. finansinę atskaitomybę sudaro – bendrovės balansas, pelno (nuostolių) ataskaita, pinigų srautų ataskaita, nuosavo kapitalo pokyčių ataskaita ir aiškinamasis raštas). Verta paminėti, kad LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas nėra taikomas bankams ir kitoms kredito įstaigoms, finansų įstaigoms, draudimo įmonėms, ne pelno juridiniams asmenis (biudžetinėms viešosioms įstaigoms ir kitoms ne pelno organizacijoms).

Išvados

Informacijos, kuri galėtų būti laikoma bendrovės komercine paslaptimi, turinio teisinė analizė leidžia formuluoti keletą išvadų:

1. Bendrovės komercinę paslaptį sudarančiai informacijai keliami du kriterijai:
 - (1) Informacijos vertingumo, reikšmingumo ir naudingumo bendrovei kriterijus, siejamas su viešu jos neatskleidimu (slaptumu), ir,
 - (2) Informacijos formalizavimo, jos identifikavimo ir apsaugos nustatymo kriterijus.
- 2.
2. Formaliosios teisės požymiai, kuriais remiantis informacija pripažįstama komercine paslaptimi – lankstūs. Tai leidžia kompetentingiems bendrovės valdymo organams bendrovės komercine paslaptimi pripažinti plataus ir įvairaus turinio bei pobūdžio bendrovės informaciją.
3. Bendrovės komercinės paslapties turinio informacija ir bendrovės komercinės paslapties objektu galėtų būti laikytina: bendrovės planavimo ir valdymo, gamybos, bendrovės technikos ir mokslo, technologijų, finansų, bendrovės rinkų, duomenų apie partnerius, kainas, derybas ir kita informacija.
4. Draudžiama pripažinti komercine paslaptimi informaciją, kuri Lietuvos Respublikos įstatymais pripažįstama vieša bendrovės informacija.

Literatūra

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 71.
3. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 33.
4. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 30.

5. Lietuvos Respublikos produktų saugos įstatymas // Valstybės žinios. 1999. Nr. 52.
6. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 99.
7. Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 99.
8. Lietuvos Respublikos įmonių konsoliduotos finansinės atskaitomybės įstatymas // Valstybės žinios. 2001. Nr. 99.
9. Lietuvos Respublikos bankų įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 54.
10. Treaty Establishing the European Community (consolidated text) (OJ C 325 of 24 December 2002) // http://europa.eu.int/eur-lex/en/search/search_treaties.html.
11. Commission Regulation (EC) No 240/96 of 31 January 1996 on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of technology transfer agreements (Text with EEA relevance) (OJ L 031, 09/02/1996. P. 0002–0013) // <http://europa.eu.int/eur-lex/en/index.html>.
12. 94/601/EC: Commission Decision of 13 July 1994 relating to a proceeding under Article 85 of the EC Treaty (OJ L 243, 19/09/1994. P. 0001–0078) // <http://europa.eu.int/eur-lex/en/index.html>.
13. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso I knygos „Bendrosios nuostatos“ komentaras. – Vilnius, 2001.
14. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso VI knygos „Prievolių teisė (I)“ komentaras. – Vilnius, 2003.
15. A. Tatham. Europos Sąjungos teisė. – Vilnius, 1999.
16. <http://www.dujotekana.lt/strategija> – UAB “Dujotekana” bendrovės veiklos strategija;
17. <http://www.senergija.lt/article/archive/123/> - AB “Šiaulių energija” bendrovės veiklos strategija;
18. <http://www.nokia.lt/about/company/strategy/> - UAB “Nokia Lietuva” bendrovės strategija;
19. <http://www.ekranas.lt/lt.php/pages.id.24> - AB “Panevėžio ekranas” bendrovės strategija.

The Object of Commercial Secret

**Doctoral Candidate Algirdas Matkevicius
Mykolas Romeris University**

Keywords: commercial secrets of the company, compulsory public information of the company

Summary

Commercial secret has a broad protection under the laws of the Republic of Lithuania. For example:

Managing Director, Board members, members from Observers Council are obliged to secure commercial secrets of the company they disclosed during their work time, - states the Corporate Act of the Republic of Lithuania.

The Civil code makes prohibition for disclosure or usage of any confidential information, the third party learned or got during negotiations.

Disclosure of commercial or technological secrets or transfer of secret information to a rival company deems to be outrage under the Labor code of the Republic of Lithuania.

At first glance, it is obvious, that -commercial secrets enjoy fully enough protection under the laws. Nevertheless, sometimes it is not enough to have a legal framework for protection of confidential information and to prove the breach of the law? On that cases it is very important to know the exact content of commercial secret and answer the question what is the object of commercial secrets of the company? It means, that lawyer shall analyze provisions for the information to be accepted as confidential. On that case “good practice” of what we usually treat as a commercial secret is not the correct way to prove breach of confidential agreement.

The successful protection of commercial secrets requires a purposeful and legally based system, what ensures the protection. On that purpose companies usually create a list of confidential information and informs it's employees. The decision of what is confidential information at the company comes from Board of members. Thus, status of commercial secret may be granted for various sorts of information formalized as a commercial information of the company - from marketing strategy, technologies, knowledge, partners, to the contracts and other secret information. In legal terms, commercial secret may be squeezed-out of any information of the company, if only it fits two criteria. First – information shall have a real or potential value. And, second, information shall be legally formalized and the owner shall take actions to protect such an information. There are few exceptions made for corporate information, which becomes mandatory public under the laws.

Lentelė – “Bendrovės komercinės paslapties turinys”

INFORMACIJOS GRUPĖ	BENDROVĖS DUOMENYS, KURIE GALI BŪTI PRISKIRTI KOMERCINEI PASLAPČIAI
PLANAVIMAS IR VALDYMAS	Įmonės plėtojimo strategija Einamieji planiniai-operatyviniai duomenys Įmonės padalinių reorganizavimo, likvidavimo planai Produktų pardavimo, paslaugų teikimo apimčių planai Rentabilumo planai Įmonės saugos sistema
GAMYBA	Procesų programinis aprūpinimas Gamybos pajėgumai Darbo organizavimas Atsargų lygis
TECHNIKA IR MOKSLAS	Naujos idėjos, know-how (gamybos paslaptys), naujų gaminių projektai, modeliai, techniniai projektai Ruošiami išradimai, mokslo, technikos, konstrukciniai ir technologiniai sprendimai Formulės, receptai Mokslo tiriamojo darbo pobūdis, tikslas, rezultatai
TECHNOLOGIJOS	Technologiniai parametrai Duomenys apie naujų technologijų įsigijimą Duomenys apie naujus technologinius procesus, įrangą Technologinių procesų, įrangos modifikavimas bei modernizavimas
FINANSAI	Biudžetas ir apyvarta Bankinės operacijos Įmonės bankinių sąskaitų likučiai Duomenys apie įplaukas Paskolos ir jų gavimo sąlygos
RINKOS	Kainų strategija ir taktiniai sprendimai Rinkos tyrimo medžiaga Komerčinės politikos tikslai, sprendimai Originalūs paslaugų suteikimo ir paslaugų realizavimo būdai ir metodai Rinkos specialistų analitinė medžiaga ir prognozės Duomenys apie prekių realizavimą naujose rinkose
PARTNERIAI	Klientų sąrašas Firmų atstovų, tarpininkų sąrašas Komerčinių ir kitų sutarčių (kontraktų) sąlygos Žinios apie užsienio partnerių patikimumą
KAINOS	Rinkos kainos Gamybos išlaidų kalkuliacijos Duomenys apie kainų ir nuolaidų lygį
DERYBOS IR SUTARTYS	Derybų rengimo tvarka ir terminai Konfidencialių sutarčių sudarymas Sutarčių ir susitarimų sąlygos

